

Гужва І.Ю.,

к.е.н.,

доцент кафедри світового господарства
і міжнародної економічної інтеграції,

Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі

УЧАСТЬ УКРАЇНИ В ЗОНАХ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ ТА МОЖЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ЇЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ДО УМОВ, СФОРМОВАНИХ УНАСЛІДОК СТВОРЕННЯ МЕГАРЕГІОНАЛЬНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ БЛОКІВ

Анотація. У статті розглянуто загальні тенденції та особливості процесів економічної інтеграції України, розкрито основні детермінанти і бар'єри реалізації нею регіональних стратегій, які впливатимуть на геоекономічну політику України як в європейському, так і в євразійському та трансатлантичному напрямках. Наголошено на необхідності модернізації виробничої бази вітчизняних підприємств до вимог та технічних стандартів потенційних мегарегіональних блоків, насамперед таких, як ТТП. Відзначено необхідність використання методів економіко-математичного моделювання при прийнятті рішень щодо укладення угод про вільну торгівлю між потенційними країнами-партнерами.

Ключові слова: зона вільної торгівлі, мегарегіональні торговельні угруповання, Світова організація торгівлі, зовнішньоторгівельна політика.

Постановка проблеми. В умовах турбулентності на глобальних ринках і значної диспропорційності в економіці України актуалізується необхідність урахування особливостей структурних характеристик національної економіки та ефектів інтеграційних процесів (які неоднозначно оцінюються експертами) при прийнятті рішень, що впливають на економічний розвиток держави. При встановленні єдиних правил та умов для різних за рівнем розвитку учасників інтеграційних об'єднань, переміщенні центру прийняття рішень за межі повноважень національного уряду країна – учасник інтеграційного об'єднання втрачає окремі важелі формування економічної політики та регулювання економіки відповідно до національних інтересів. Ураховуючи набутий за останнє десятиліття досвід участі різних країн і інтеграційних об'єднаннях, політика України щодо зміни торговельного режиму повинна базуватися на прагматичних оцінках ризиків та можливостей, пов'язаних із прийняттям кожного рішення, що може мати як позитивні, так і негативні наслідки для національної економіки.

Кількісне оцінювання інтеграційних ефектів у результаті створення економічних союзів різної конфігурації та масштабів пов'язане із серйозними складнощами як теоретичного, методичного, так і технічного характеру. Наприклад, незважаючи на те що історія європейської інтеграції налічує понад п'ятдесят років, до сьогодні в економічній науці не сформовано єдиного підходу до оцінки інтеграційних ефектів, які виникли завдяки створенню і функціонуванню ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню інтеграції економіки України у світове господарство шляхом укладання двосторонніх угод про вільну торгівлю присвячено низку наукових праць вітчизняних вчених-економістів, зокрема

І.В. Бураковського [1], Н.З. Щербатої [2], С.М. Кваші [3], О.І. Шниркова [4] та ін. Результати їх наукових пошуків становлять значну базу для даного дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак актуальним завданням досі залишається дослідження існуючих та перспективних угод про вільну торгівлю за участю України, а також оцінка економічних наслідків створення різних мегарегіональних торговельних угод на економічний розвиток нашої держави.

Мета статті полягає в аналізі особливостей участі України в міжнародних інтеграційних об'єднаннях, а також в оцінці можливих наслідків створення мегарегіональних торговельних блоків для вітчизняної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Регіональна торговельна політика України довгий час відрізнялася низьким рівнем диверсифікації. Основними угодами про вільну торгівлю були угоди в рамках Співдружності незалежних держав (далі – СНД) – багатостороння угода про СНД та двосторонні угоди з країнами-членами. Лише в 2001 р. була підписана перша угода з країною Європи – Македонією, і дещо активізувався переговорний процес щодо укладання двосторонніх торговельних угод із країнами-партнерами.

Тривалий час зовнішньоекономічна політика України була спрямована переважно на приєднання до СОТ, яке відбулося в 2008 р. Членство у СОТ стало передумовою для початку переговорів між Україною та ЄС щодо «глибокої та всеосяжної» угоди про вільну торгівлю, які стартували взимку 2008 р.

На даний час Україною укладено угоди про вільну торгівлю з Європейською асоціацією вільної торгівлі (ЄАВТ), країнами СНД, а також із Чорногорією, Македонією, Грузією, Азербайджаном, Узбекистаном, Таджикистаном, Туркменістаном (табл. 1).

Як свідчать дані табл. 1, найбільшими торговельними партнерами України в 2012 р. були РФ, Білорусь, Молдова та Казахстан (у рамках СНД) і крім Договору про зону вільної торгівлі СНД, діють двосторонні угоди про вільну торгівлю між Україною й Азербайджаном, Узбекистаном, Таджикистаном і Туркменістаном. Режим вільної торгівлі між Україною та Грузією діє з 1996 р. на підставі Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Грузія від 09.01.1995 р. (набрала чинності 04.06.1996 р.), а також міжурядового Протоколу про внесення змін і доповнень до вказаної Угоди від 17.06.2009 р., що пов'язано з виходом Грузії з СНД.

Угода про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ (Швейцарія, Норвегія, Ісландія та Ліхтенштейн) підписана 24.06.2010 р. у місті Рейк'явік (Ісландія), ратифікована

Законом України від 07.12.2011 р. № 4091-VI [6] та набрала чинності 01.06.2012 р. Ця Угода охоплює питання торгівлі товарами (промисловими, сільськогосподарськими, рибою і морською продукцією) і послугами та питання врегулювання спорів. З огляду на різний ступінь економічного та соціального розвитку України та держав – членів ЄАВТ, у рамках Угоди застосовується принцип асиметричності зобов'язань Сторін, що дозволяє нашій державі адаптувати торгівлю з державами ЄАВТ до умов вільної торгівлі.

Угода про вільну торгівлю між Урядом України та Урядом Чорногорії підписана 18.11.2011 р. у м. Київ та ратифікована Законом України від 16.10.2012 р. № 5445-VI [7], набрала чинності 01.01.2013 р. Ця Угода охоплює питання торгівлі товарами, послугами та врегулювання спорів. Відповідно до положень Угоди, з моменту набрання нею чинності Чорногорія забезпечує скасування імпорتنних мит до нуля. При цьому з метою унеможливлення потенційних негативних наслідків для економіки України українська сторона в рамках Угоди вилучила з режиму вільної торгівлі низку чутливих груп сільськогосподарських товарів. Також збережено право на застосування Україною експортних мит відповідно до існуючих зобов'язань у рамках СОТ.

Угода про вільну торгівлю (далі – УВТ) між Республікою Македонія та Україною була підписана 18 січня 2001 р.

в м. Скоп'є та ратифікована Законом України від 05.07.2001 р. № 2599-III [8]. Ця Угода охоплює питання усунення обмежень на торгівлю промисловими та сільськогосподарськими товарами, забезпечення умов для чесної конкуренції в торгівлі, створення умов для подальшого сприяння інвестиціям, розвитку спільних інвестиційних проектів, а також питання захисту інтелектуальної власності та співпраці Сторін на ринках третіх країн.

Укладені УВТ сприяють вільному руху товарів та послуг між країнами, що, своєю чергою, сприяє залученню інвестицій, здешевленню імпорту, розвитку внутрішнього виробництва, інфраструктури, обміну досвідом і технологіями, забезпечують зайнятість населення, надходження до бюджетів податків та зборів, збереження тісних міждержавних зв'язків. Щодо триваючих переговорних процесів з укладення УВТ, слід зазначити, що наразі тривають переговорні процеси щодо укладення двосторонніх УВТ між Україною та Канадою, Туреччиною, Ізраїлем. Продовжується робота з визначення економічної доцільності укладення УВТ з іншими важливими торговельними партнерами України. Паралельно із проведенням відповідних наукових досліджень визначення перспективних країн для укладення УВТ забезпечується шляхом проведення консультацій із бізнес-асоціаціями та товаровиробниками України [9].

Таблиця 1

Партнери України по вільній торгівлі

Країна	Вступ Угоди із ЗВТ у дію	Експорт з України в 2012 р., млн. дол. США	Імпорт в Україну в 2012 р., млн. дол. США
Існуючі			
Вірменія, Білорусь, Казахстан, Молдова, Росія (Угода про ЗВТ у СНД)	20.09-09.12.2012 р.	23344,0	34126,7
Туркменістан	30.12.1994 р.	528,2	123,4
Узбекистан	30.12.1994 р.	435,9	109,0
Грузія	04.06.1996 р.	540,7	177,2
Азербайджан	02.09.1996 р.	766,6	79,7
Киргизія	28.12.1995 р.	127,1	6,5
Таджикистан	07.05.1997 р.	100,8	7,2
Македонія	05.07.2001 р.	13,0	26,2
Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія, Швейцарія (ЄАВТ)	01.06.2012 р.	238,5	1226,5
Чорногорія	30.12.1994 р.	5,7	3,0
ЄС-28	01.01.2016	17107,1	26178,9
Потенційні			
Туреччина	Переговори почалися 06.12.2011 р., наближені до завершення	2527,1	1118,6
Сербія	Переговори почалися 11.11.2011 р., наближені до завершення	71,4	82,3
Сирія	Переговори практично завершені, але «заморожені»	313,2	8,7
Сінгапур	Переговори почалися 08.05.2007 р., «заморожені»	177,5	37,4
Канада	Переговори почалися 17.05.2010 р., наближені до завершення	45,1	148,9
Ізраїль	Почалися в 2011 р.	484,0	231,6
В'єтнам	Плануються	88,3	219,4
Ліван	Плануються	274,5	1,3
Марокко	Плануються	214,0	36,6

Джерело: [5, с. 104]

Слід зазначити, що в глобальному масштабі сучасною тенденцією регіоналізації торгівлі є поява нової хвилі регіональних торговельних угод (далі – РТУ), у рамках яких основна увага приділяється переговорам про укладення мегарегіональних угод, таких як:

1) Транстихоокеанське партнерство (далі – ТТП). 5 жовтня 2015 р. представники 12 країн – США, Японії, Малайзії, В'єтнаму, Сінгапуру, Брунею, Австралії, Нової Зеландії, Канади, Мексики, Чилі та Перу – підписали торгову угоду, метою якої є створення Транстихоокеанського партнерства, а вже на початку 2016 р. ці країни зможуть створити зону вільної торгівлі, на частку якої припадають близько 40% світової економіки і третина світової торгівлі [14].

Очікується, що учасники ТТП отримають змогу збільшити обсяги взаємної торгівлі і поступово перетягнути на себе виробничі ланцюжки Азійського регіону. Вважаємо, що появу ТТП можна розглядати як продовження політики США по збереженню контролю над Тихоокеанською зоною, створенню економічного блоку для протистояння зростаючому впливу Китаю. Разом із тим найбільш очікуваною реакцією Китаю на створення ТТП є поступова адаптація до нових правил гри, оскільки Китай конкурує в регіоні за ті ж ніші, що й учасники Партнерства, і буде змушений рівнятися на встановлені ними стандарти (а це переважно американські стандарти, які в цілому є більш вимогливими, ніж у КНР). І якщо Китай почне дотримуватися їх, то зросте виробнича собівартість його продукції (що для Китаю вкрай важливо, оскільки нині його основною економічною перевагою є дешевизна).

Теоретично створення ТТП не справить суттєвого впливу на економіку України, оскільки лєвова частка вітчизняного експорту у країни Азійсько-Тихоокеанського регіону носить сировинний характер, який не підпадає під обмеження в рамках нової угоди. При цьому Китай, найбільший торговий партнер у регіоні, сам залишився «за бортом» ТТП. Але якщо Україна не хоче закріпитися на світових ринках у ролі постачальника сировини, то слід приділяти серйозну увагу питанням дослідження механізмів функціонування ТТП та інших подібних регіональних торговельних угод.

2) Усебічне регіональне економічне партнерство (Regional Comprehensive Economic Partnership, RCEP) як реакція на створення транстихоокеанського партнерства. У дане об'єднання планують увійти країни АСЕАН, Китай, Японія, Південна Корея, Індія, Австралія й Нова Зеландія, що дозволить сформуванню одну з найбільших у світі зон вільної торгівлі.

3) Трансатлантичне торговельне та інвестиційне партнерство (далі – ТТП). ТТП за змістом є угодою про зону вільної торгівлі, до нього входять 29 розвинених держав (США і 28 країн – членів ЄС). Зауважимо, що обсяг взаємної торгівлі товарами і послугами між США та ЄС у 2013 р. склав 857 млрд. євро, а сукупний обсяг взаємних прямих інвестицій – близько 3 348 млрд. євро [10]. У липні 2015 р. відбувся вже десятий за два роки раунд переговорів між ЄС та США щодо підписання угоди Трансатлантичного партнерства з торгівлі та інвестицій. Якщо згоди буде досягнуто, ця угода стане одним із найбільш масштабних рішень про створення зони вільної торгівлі, зближивши два ринки, які вже й зараз є найбільшими торговельними партнерами у світі.

Розробка даних проектів у будь-якому випадку прискорюватиме рух світового співтовариства до вдосконалення діючих і впровадження таких норм і правил міжнародної торгівлі, що виходять сьогодні за межі компетенції СОТ. У результаті фор-

мування Транстихоокеанської та Східно-Азійської зон вільної торгівлі може скластися нова конфігурація світового економічного простору, на якому розгортатиметься міжнародний обмін. За такої конфігурації світового простору, що складається в даний час, міжнародна торгівля в осяжній перспективі, ймовірно, буде здійснюватися на двох інституційних «поверххах». На першому з них будуть діяти принципи, норми і правила СОТ, на другому – міжнародна дисципліна СОТ, яка буде доповнюватися двосторонніми чи багатосторонніми взаємними преференціями, а також сферами взаємодії, регулювання яких сьогодні не входить до компетенції світової торговельної системи.

У таких умовах СОТ стає все менш значущою через застій в її діяльності, при цьому нові регіональні економічні союзи створюються для досягнення домовленостей, яких не вдається досягти в рамках СОТ. Тому можна припустити, що діючі правила світової торгівлі будуть змінюватися.

Зауважимо також, що створення ТТП знаходиться «в тренді» глобалізаційних процесів, які характеризуються, з одного боку, ескалацією геополітичних чинників у зовнішньоекономічній сфері, а з іншого – «вибірковістю» інтеграційних процесів. Відтак, економічно розвинуті країни концентруватимуть зусилля на створенні нових економічних мега-блоків (у тому числі всеосяжних зон вільної торгівлі), доступ до яких для третіх країн буде обмежено. Таким чином, індустріально розвинені країни створюватимуть певні штучні стимули підтримки та розвитку один одного, тим самим відволікаючи ресурси розвитку від ринків решти країн світу. Тому позиціонування української держави по відношенню до ТТП буде визначальним для перспектив національного розвитку у довгостроковому періоді.

Що стосується переваг, які відкриває доступ України до спільного економічного простору Трансатлантичного партнерства, то вони полягають у синергії ефектів наздоганяючого розвитку, імплементації технологічних інновацій та ефекту масштабу в результаті доступу на найбільший ринок у світі. За умови успішної адаптації до правил та стандартів ЄС та відтермінування угоди про ТТП Україна матиме можливість визначити власні терміни та умови інтеграції у трансатлантичний ринок. Натомість якщо ТТП буде створено вже у найближчій перспективі, то Україна буде стикатися з певними викликами та ризиками.

Так, проблематика енергетичного сектору в рамках ТТП становить одночасно і виклик, і можливість для України. Оскільки енергетична безпека сьогодні є одним із ключових драйверів пришвидшення переговорного процесу в рамках ТТП, Україна також буде змушена або інтенсифікувати імплементацію зобов'язань згідно з Угодою про членство в Енергетичному співтоваристві ЄС із перспективою долучення до спільного трансатлантичного ринку енергоресурсів, або залишитись у частковій ізоляції та потерпати від енергетичного тиску з боку Росії [11].

Крім того, брак прогресу в імплементації Угоди про асоціацію України та ЄС загрожуватиме втратою підтримки з боку ЄС, наростанням диспропорцій внутрішнього розвитку, що, своєю чергою, зміщуватиме зусилля влади та суспільства в бік антикризових заходів на протипагу досягненню цілей сталого розвитку. Не стабілізувавши макроекономічну ситуацію та не створивши внутрішні стимули для відновлення економічного зростання, Україна буде неспроможна скористатися перевагами Трансатлантичного партнерства, що передбачають інсти-

туційну готовність країн до глибшої конвергенції на основі досконаліших правил та стандартів. У результаті Україна втрачатиме час та можливості інтенсифікації розвитку за рахунок трансферу технологій та капіталу від розвинутих країн світу.

Характер економічного розвитку та умови міжнародного співробітництва в межах Трансатлантичного торговельного та інвестиційного партнерства відображатимуть кардинальні зрушення у структурі виробництва, що формують конкурентні переваги сучасних світових лідерів. Зокрема, центральне місце у формуванні поглиблених економічних відносин усередині ТПП матиме конвергенція (зближення правил або запровадження уніфікованих правил) сфери сертифікації та стандартизації. З метою збереження перспективи для України щодо інтегрування в процеси трансатлантичного партнерства важливо прискорити процеси регуляторної конвергенції на основі правового надбання Європейського Союзу (Aquis Communautaire).

Актуальний процес наближення регуляторного законодавства України до ЄС уже вимагає проектування перспективних напрямків трансформації нововведень також і до американської регуляторної системи. Разом із тим Україна, лише почавши гармонізацію національної регуляторної системи із системою однієї із сторін – ЄС, ризикує не встигнути та не вписатися в майбутню «рамку» трансатлантичного партнерства.

У секторальному вимірі найбільш складними для України будуть процеси гармонізації правил та регулювання доступу на трансатлантичний ринок аграрної продукції. Водночас відкриття національного сільськогосподарського ринку для великих компаній ЄС та США створюватиме можливості модернізації в Україні виробничої бази з перспективою трансферу технологій та полегшеної адаптації або приєднання до змінних нормативів ТПП.

Слід наголосити на тому, що наприкінці серпня 2015 р. Кабмін ухвалив Стратегію розвитку системи технічного регулювання на період до 2020 р. (далі – Стратегія) [12]. Мінекономрозвитку планує до 2020 р. створити в Україні адаптовану до вимог СОТ і Євросоюзу систему технічного регулювання, що дасть змогу українським виробникам безперешкодно виходити на іноземні ринки. Стратегія включає дорожню карту заходів у сфері технічного регулювання із зазначенням відповідальних центральних органів виконавчої влади, а також містить фінальні індикатори, що визначатимуть успішність реалізованих заходів.

Прийняття Стратегії, яка була узгоджена з відповідними структурами ЄС, повинно забезпечити незворотність у процесі адаптації української системи технічного регулювання до вимог європейського законодавства. Своєю чергою, це забезпечить усунення технічних бар'єрів у торгівлі між ЄС та Україною, сприятиме виконанню зобов'язань, які взяла Україна при вступі до СОТ, забезпечить виконання Угоди про оцінку відповідності та прийнятності промислових товарів з ЄС (Agreement on conformity assessment and acceptance of industrial products), сприятиме збільшенню обсягів інвестицій і підвищенню рівня конкурентоспроможності вітчизняних виробників. План, зокрема, передбачає залучення коштів технічної допомоги ЄС для приведення законодавчої бази у відповідність із міжнародними стандартами, прийняття європейських і міжнародних стандартів як національних, технічного переоснащення органів стандартизації та розвитку метрологічної системи. Крім того, Мінекономрозвитку має намір добитися визнання Національного агентства з акредитації на міжнародному та європейському рівнях.

Упровадження нової системи технічного регулювання сприятиме підвищенню безпеки товарів та послуг, а також кращому захисту прав споживачів. Вищий рівень безпеки означає, що товари, які не відповідають вимогам безпеки, але є дешевшими, будуть витіснені з ринку. Це стосуватиметься як товарів національного виробника, який не зможе адаптуватись до нових вимог, так і менш безпечних імпортованих товарів. Тому залишається ризик, що національні виробники, які не адаптуються до нових умов, припинять своє існування [13].

Зазначимо, що під час проведення переговорів про створення УВТ Україні необхідно узгоджувати з кожною країною-партнером графік зниження ставок мита на товари, що є предметом тарифних запитів. Щоб зрозуміти й оцінити основні мотиви, якими керуються потенційні країни – учасниці УВТ, які пред'являють одна одній запити щодо тарифних поступок і про лібералізацію доступу до ринку їх товарів і послуг, треба пригадати, що вигоди міжнародної торгівлі теоретично ґрунтуються на економічному принципі «порівняльної переваги». За цим принципом країна зацікавлена в експорті товарів, виробництво яких для неї найбільш ефективне, і в імпорті товарів, виробництво яких менш або зовсім неефективне. При цьому в процесі оцінки вигод від двосторонньої торгівлі важливо відмітити роль методів економіко-математичного моделювання та прикладних комп'ютерних програм, призначених для оцінювання ефектів від функціонування зони вільної торгівлі між потенційними країнами-учасниками УВТ.

Слід відзначити, що ГТАР є сучасним інструментом економічного аналізу, моделювання та прогнозування економічного розвитку країн, галузей і навіть окремих видів економічної діяльності. У рамках ГТАР створено глобальну базу даних таблиць «Затрати – Випуск» та автоматизовану модель загальної рівноваги, що в комплексі дозволяє кількісно оцінювати зміни у світовій торгівлі. На сьогодні модель ГТАР є одним із найбільш відомих інструментів економічного аналізу, моделювання та прогнозування, що застосовується майже в усіх провідних країнах світу. Покажемо те, що на базі цього продукту була проведена оцінка перспектив та наслідків для світової торгівлі в результаті прийняття угод у рамках Уругвайського раунду в 1994 р. та створення СОТ.

У рамках проекту технічної допомоги Уряду США Державним науково-дослідним інститутом інформатизації та моделювання економіки (далі – Інститут) у 2014 р. було отримано ліцензію ГТАР версії 8 (reference year 2007) та організовано низку тренінгів для наукових установ та органів державної влади з питань використання цього інструменту. Також за рахунок технічної допомоги Турецької Республіки створено Лабораторію економічного аналізу, моделювання та прогнозування. Наразі Інститутом виконуються практичні науково-дослідні роботи з метою визначення впливу на економічний розвиток України таких заходів, як запровадження додаткового імпортового збору, укладення угод про вільну торгівлю з окремими країнами світу та ін.

Таким чином, вважаємо, що рішення щодо укладення угод про вільну торгівлю України з іншими державами має ґрунтуватися на результатах розрахунків ГТАР, які відображають дані щодо доцільності вільної торгівлі певними групами товарів і послуг із тими чи іншими країнами.

Висновки. Поглиблення міжнародного поділу праці в сучасних умовах супроводжується розвитком специфічних форм міжнародного регіонального співробітництва – утво-

рення мегарегіональних інтеграційних блоків та підписанням регіональних торговельних угод. Під впливом зростаючої конкуренції на світових ринках традиційні види економічної діяльності (виробництво, торгівля товарами та послугами, інвестиційні процеси тощо), а також їх складові (капітал, праця, сировина, інформація, технології, ринки) інтегруються в глобальному масштабі. Своєю чергою, регіоналізація змінює просторову конфігурацію цих складових, світове господарство перетворюється на єдину гомогенну економічну систему, в якій взаємодіють національні і регіональні сектори.

Дослідження процесів глобальної та регіональної інтеграції в їх діалектичній єдності дало змогу довести: розвиток регіоналізації став основною рисою функціонування сучасного світового господарства, що пов'язано з виділенням основних регіонів тріади світової економіки – європейського, північно-американського та азійсько-тихоокеанського, у межах яких розвиваються найбільш потужні регіональні інтеграційні об'єднання, що стали рушійними силами розвитку регіональних інтеграційних ініціатив, призвели до зміцнення позицій у світовій архітектурі інтеграційних об'єднань.

Регіональні торговельні угоди стали знаковою особливістю сучасної багатосторонньої торговельної системи, оскільки вони спрямовані на практичне втілення дій урядів країн, спрямованих на формування особливого міждержавного простору, у рамках якого встановлюється лібералізація торгівлі та відбувається спрощення її процедур через формування та розвиток конкретних форм регіональної інтеграції.

Література:

- Бураковський І.В. Оцінка витрат та вигод від укладання Угоди про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС / І.В. Бураковський [та ін.]; Ін-т екон. дослідж. та політ. консультацій. – К. : К.І.С., 2010. – 94 с.
- Щербата Н.З. Зовнішньоекономічна політика Європейського Союзу в зонах вільної торгівлі : [монографія] / Н.З. Щербата. – Луцьк : ВНУ ім. Л. Українки, 2011. – 199 с.
- Кваша С.М. Формування зони вільної торгівлі між Україною та країнами – членами ЄС і можливі наслідки для аграрного сектору / С.М. Кваша [та ін.]; за ред. С.М. Кваші. – К. : ІАЕ, 2014. – 56 с.
- Зони вільної торгівлі на початку ХХІ століття : [монографія] / О.І. Шнирков [та ін.]; за ред. О.І. Шниркова, В.І. Муравйова; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ : Київський університет, 2013. – 399 с.
- Науменко Н.С. Оцінка ефективності запровадження зони вільної торгівлі України з країнами ЄАВТ / Н.С. Науменко // Вісник економічної науки України. – 2014. – № 2. – С. 103–106.
- Закон України «Про ратифікацію Угоди про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ, Угоди про сільське господарство між Україною та Королівством Норвегія, Угоди про сільське господарство між Україною та Ісландією та Угоди про сільське господарство між Україною та Швейцарською Конфедерацією» від 07.12.2011 р. № 4091-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4091-17>.
- Закон України «Про ратифікацію Угоди про вільну торгівлю між Урядом України та Урядом Чорногорії» від 16.10.2012 р. № 5445-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5445-17>.
- Закон України «Про ратифікацію Угоди про вільну торгівлю між Україною та Республікою Македонія» від 16.10.2012 р. № 5445-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5445-17>.
- Щодо угод про вільну торгівлю (УВТ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/economic-cooperation/trade-agreements>.
- Мовчан В. Трансатлантична Зона вільної торгівлі. Виклики та можливості для України / В. Мовчан [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://voxukraine.org/2015/07/27/transatlantychna-zona-vilnoi-torgivli>.
- Клименко І. Трансатлантичне торговельно-інвестиційне партнерство: нові виклики, старі суперечності / І. Клименко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://newukraineinstitute.org/new/539>.
- Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку системи технічного регулювання на період до 2020 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/844-2015-%D1%80>.
- Перехід на техстандарти ЄС та СОТ до 2020 року // Inside Ukraine. – 2015. – № 50 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.icps.com.ua/assets/uploads/files/IU_50_ukr_2015_04_09_1271.pdf.
- Угода про Транстихоокеанське партнерство буде підписана в лютому 2016 року // Дзеркало тижня [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dt.ua/WORLD/ugoda-pro-transtihookeanske-partnerstvo-bude-pidpisana-v-lyutomu-2016-roku-zmi-195382_.html.

Гужва И.Ю. Участие Украины в зонах свободной торговли и возможности адаптации ее национальной экономики в условиях, сложившихся в результате создания мегарегиональных торговых блоков.

Аннотация. В статье рассмотрены общие тенденции и особенности процессов экономической интеграции Украины. Раскрыты основные детерминанты и барьеры реализации ею региональных стратегий, которые будут влиять на геоэкономическую политику Украины как на европейском, евразийском, так и на трансатлантическом направлениях. Отмечена необходимость модернизации производственной базы отечественных предприятий согласно требованиям и техническим стандартам потенциальных мегарегиональных блоков, в первую очередь таких как ТТИП. Кроме того, отмечена необходимость использования методов экономико-математического моделирования при принятии решений о заключении соглашений о свободной торговле между потенциальными партнерами.

Ключевые слова: зона свободной торговли, мегарегиональные торговые группировки, Всемирная торговая организация, внешнеторговая политика.

Huzhva I.Yu. Participation of Ukraine in free trade zones and possibilities of its national economy adaptation to the creation of megaregional trading blocs

Summary. The article discusses Ukraine's general trends and features of processes of economic integration and deals with the major determinants and barriers to implementing its regional policies that affect Ukraine's geo-economic policy in the European and in the Eurasian and Atlantic areas. The necessity of modernization of domestic enterprises' production based to the requirements and technical standards of potential megaregional blocks, especially like TTIP, is grounded. In addition, there article notes the need to use the methods of economic-mathematical modelling in making decisions on signing free trade agreements among potential partner countries.

Keywords: free trade zone, megaregional trade blocks, the World Trade Organization, foreign trade policy.